

חשיפה: הרשימה שכל עורך דין חייב להכיר

מי החברים של השופטים? קרובי המשפחה שלהם? לקוחות מהעבר? מקורבים? ■
הרשימה הפנימית נחשפת: התיקים והאנשים שאסור לשופטים לטפל בהם - מחשש
לניגוד עניינים

[עידו באום](#)

[אפרת נוימן](#)

13.09.2016 07:05

רשימת ה"מניעויות" היא סוד גלוי [במערכת המשפט](#). הרשימה כוללת את האנשים והגורמים שהשופטים מנועים מלדון בעניינם. היא נועדה להבטיח מראש את ניתובם של הליכים משפטיים לשופטים שאין להם ניגוד עניינים כלשהו המונע מהם לדון בתיק.

הרשימה המלאה שבידי מערכת בתי המשפט - הכוללת שופטי עליון, מחוזי ושלוש ושופטים בבית הדין לעבודה - מתפרסמת כעת ב TheMarker – לראשונה בעקבות בקשה לפי חוק חופש מידע שהוגשה על ידי עמותת הצלחה - התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת, הפועלת, בין היתר, לקידום שקיפות של גופי ממשל.

נקודות השקה בין שופטים לעורכי דין מתבקשות, במיוחד במדינה קטנה יחסית כמו ישראל. שופטים הם עורכי דין לשעבר, ומטבע הדברים הם מיוודדים עם עורכי דין מהפרקליטות או מהפרקטיקה הפרטית. נקודת השקה נוספת מגיעה מהפקולטות למשפטים שבהן למדו.

לפי הרשימה, לא מעט בני זוג, ילדים, אחים או [בני משפחה אחרים של שופטים הם עורכי דין בעצמם](#), ולכן גם המשרדים שבהם הם עובדים לא ייצגו מול השופט. במקרה של שופט העליון חנן מלצר למשל, ארבעה מבני משפחתו הקרובה (אשתו, שני בניו וכלתו) הם עורכי דין.

המניעות מבוססת על הכללים שבעטיים שופט פסול מלדון בתיק מסוים. החוק שקובע כיצד יש לנהוג במצבים של ניגוד עניינים הוא חוק בתי המשפט, שלפיו שופט לא יישב בדין אם מצא, מיזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט. נסיבות כאלה יכולות להתקיים, לדוגמה, כאשר עורך הדין המייצג או עד מרכזי בתיק הוא בן משפחה של השופט, או כאשר לשופט יש עניין כספי ממשי או עניין אישי בהליך.

TheMarker

רשימת המניעויות דינמית. למשל, שופט פסול מלדון בתיקים של משרד עורכי הדין שבו עבד, אך בחלוף השנים ייתכן שהמניעות תפוג. שופטים עשויים לכלול ברשימה עורכי דין שהם חברים אישיים, אך עם הזמן יש גם קשרים שהתפוגגו.

לעומת זאת, יש מניעויות שנוצרות יש מאין. למשל, כאשר ילדים של שופט מוסמכים לעורכי דין ומתקבלים לעבודה במשרד או בחברה – נוצרת מניעות חדשה. למשל, במקרה של השופט חאלד כבוב מבית המשפט המחוזי בתל אביב, שני ילדיו עובדים במשרדי עורכי דין גדולים ועוד בת הצטרפה באחרונה למשרד שפתח בן נוסף, אחרי שעבדה במשרדים פרטיים מובילים.

רשימת המניעויות לא אחידה באפיוניה בין השופטים והיא גם לא יכולה להיות ממצה. החיים מזמנים היכרויות וניגודי אינטרסים פוטנציאליים שאינם קבועים וידועים מראש, והשופטים נדרשים להתריע עליהם בזמן אמת. לכן, השופטים נדרשים לגלות ערנות לגורמים המעורבים בתיק שבפניהם ולאפשרות של ניגוד אינטרסים.

הבעיה היא שההגדרות הפורמליות רחוקות מלמצות את ניגודי העניינים האפשריים. יתרה מכך, יש ניגודי אינטרסים שקשה לזהות אותם - אבל הם קיימים. חברות היא הדוגמה הבולטת ביותר. בתחום הזה קבע היועץ המשפטי לממשלה, אביחי מנדלבליט, החלטה חשובה המונעת מראש הממשלה, [בנימין נתניהו](#), בתפקידו כשר התקשורת, לעסוק בעניינים הקשורים לחברו בעל השליטה בבזק, שאול אלוביץ. מה שפסול במישור המינהלי בוודאי ובוודאי פסול במישור השיפוטי, שבו יש לדקדק עוד יותר.

להפוך את המידע לגלוי

הרשימה, שמותרת שיקול דעת רב לשופטים, גורמת לכך שעליהם להחיל על עצמם נורמות מחמירות. זו היתה הטעות העיקרית של השופט הטרי אביגדור דורות, שלא נתן גילוי בזמן אמת לקשר העקיף שלו לעו"ד שרגא בירן במשפט בדבר מיסוי 24 הדירות של בירן. חוסר השקיפות פגע באמון הציבור במערכת המשפט יותר מהעובדה שהשופט דורות לא פסל עצמו.

יפה עשה נציב תלונות הציבור על שופטים, שופט העליון בדימוס אליעזר ריבלין, שעמד בהחלטה בעניין השופט דורות על הפגיעה באמון הציבור שגרמה הפרשה הזאת. דורות בעצמו הודה שטעה בתום לב בכך שלא חשף בפני הצדדים את הקשר לבירן.

השאלה העקרונית היא מדוע לא מתפרסמת באתר בתי המשפט באופן יזום רשימת מניעויות גלויה ומשתנה בהתאם להתפתחויות. הרשימה המתפרסמת כאן מציגה תמונת מצב בנקודת הזמן שנכונה לפברואר 2016 ובעוד שנה כבר תהיה מדויקת פחות.

דרך אפשרית אחרת להפיכת המידע לגלוי היא תכנות מערכת המחשוב של בתי המשפט, נט המשפט, לשלוח לבעלי הדין באופן אוטומטי קישור לרשימת המניעויות של השופט שהתיק הוקצה אליו, עם פתיחת כל הליך. בהנהלת בתי המשפט מציינים כי בבתי משפט השלום והמחוזיים קיימת אפשרות לעדכן רשימת מניעויות במערכת נט המשפט, אך רשימה זו אינה מתעדכנת באופן שוטף, בשל היקף התיקים וריבוי בעלי הדין ובאי כוחם. בבית המשפט העליון יש מערכת ממוכנת לניהול יומן בית המשפט וניתוב התיקים להרכבי השופטים השונים, כשלמערכת מוזנת רשימת המניעויות מבעוד מועד והיא מתעדכנת מעת לעת.

אלעד מן, היועץ המשפטי של עמותת הצלחה, סבור כי הנתונים צריכים להיות זמינים באופן דינמי ויזום, ולא להיחשף רק בעקבות בקשות חופש מידע. "ראוי שהנהלת בתי המשפט תקבע הנחיות ברורות ומפורטות, וכי המידע יוצג גם בקשר לתיקים השונים במערכת נט המשפט, כך שיאפשר גישה וחיפוש נוחים לצדדים השונים, לעיתונאים ולציבור הרחב.

"יש לשקול אף לבצע שיפורים במערכת כך שתציג התרעות במקרה שצד מסוים להליך מופיע ברשימת מניעות של גורם שיפוטי ששובץ לדון בתיק. אמצעים אלה יאפשרו את שכלול דיני פסלות השופט בישראל והפיכתם לאחידים ומוצלחים יותר. כמו כן, אמון הציבור במערכת יתחזק". בהקשר הזה, ראוי שתהיה רשימה דומה גם במקרה של מגשרים ובוררים.

הדרך לפסילת שופטים לא רצויים

השופטים מודעים לאפשרות שבעלי דין נוקטים אסטרטגיה מכוונת של בחירת עורכי דין שיש להם עבר משותף עם שופט כזה או אחר כדי לנצל את ניגוד העניינים ולהביא לפסילת שופטים "לא רצויים". מהבחינה הזאת, גילוי יזום של רשימת המניעויות אינו חף מבעיות. הפרסום עלול לסייע לבעלי דין ועורכי דינם לנצל מראש ניגודי אינטרסים פוטנציאליים.

מערכת המשפט אמורה להיות אובייקטיבית, אך השוני בין השופטים מוכר וידוע — מי מהיר, מי אטי, מי מחמיר ומי מקל, מי סולידי תמיד ומי מפתיע בהחלטות בלתי־צפויות. לתובע עשויות להיות שלל סיבות לרצות לפסול שופט כזה או אחר. התופעה של בחירת עורכי דין באופן אסטרטגי משיקולים של רצון לפסול שופט מסוים אינה חדשה.

TheMarker

טענה כזאת נחשפה בעבר ב TheMarker – על ידי שרון שפורר בתביעה ייצוגית נגד חברות הגז, שנותבה במקור לשופט פרופ' עופר גרוסקופף בבית המשפט המחוזי מרכז. ברשימת המניעויות של גרוסקופף מופיע עו"ד רועי בלכר ממשרד גולדפרב-זליגמן. בלכר מייצג את חברת דור גז, אחת הנתבעות.

גורמים טענו כי בלכר נשכר בידיעה שייצוגו יביא להסטת התיק מגרוסקופף, שנחשב לשופט מחמיר בתחום התאגידי - לשופטת אחרת. התביעה אמנם הועברה מגרוסקופף, אך הנהלת בתי המשפט טענה כי מלכתחילה התיק לא אמור היה להגיע אליו. בלכר טען בתגובה כי ייצג את דור גז בהליכים רבים, ואין בסיס לטענה שנשכר רק למטרת פסילתו של השופט.

עניין דומה היה גם בתיק אי.די.בי, שאותו ניהל השופט איתן אורנשטיין מבית המשפט המחוזי בתל אביב. נוחי דנקנר, לשעבר בעל השליטה בקבוצת אי.די.בי, הגיש ערעורים ובקשות לעיון נוסף על ההחלטות שקיבל בעניינו אורנשטיין. בהליכים משפטיים אלה נפרד דנקנר ממשרדי עורכי הדין הגדולים שייצגו אותו במשך שנים, גולדפרב-זליגמן וכספי, ושכר את שירותיו של משרד קסטור-נוף, שלא ליווה את עסקיו עד כה.

כשאורנשטיין הגיב על כך עם קבלת הבקשה לעיון נוסף הוא כתב כך: "תמוה ביותר בעיני שהמבקשים מצאו לנכון, בשלב מאוחר זה שלאחר מתן פסק הדין בתיק, לשכור את שירותי משרד עורכי הדין קסטור-נוף - זאת כשידוע היטב לעורכי הדין שמוליק קסטור וגיא נוף, שמאחר ששניהם היו עורכי דין ושותפים עמי לפני יותר מ-21 שנה במשרד עורכי הדין יוסי שגב ושות', לפני שהתמניתי לשופט, כי אני נוהג שלא לשמוע תיקים המטופלים על ידם" (קסטור הכחיש שזאת הסיבה לבחירה בו).

כללי האתיקה של עורכי הדין אוסרים על עורכי דין ליטול על עצמם תיק כאשר ידוע להם מראש שהשופט שדן בו פוסל עצמו בעניינם. הכללים אינם מונעים מלקוח לשכור באופן קבוע עורך דין שמופיע ברשימת המניעויות, וכך לחמוק משופט מסוים מראש.

לקוחות בוחרים בחירה אסטרטגית מראש בעורכי דין בעיקר כשמספר השופטים בתחום מסוים הוא מצומצם ויש הסתברות גבוהה וידועה מראש "ליפול" על שופט לא רצוי מצד אחד, ומצד שני בעל הדין הוא "שחקן חוזר" בבתי המשפט, שכדאי לו להשקיע בשכירת עורך דין מסוים כדי להבטיח שפסקי הדין לא יינתנו על ידי השופט הלא רצוי. לרוב יהיו אלה הנתבעים כמו תאגידי גדולים או בעלי יכולת, שהליך משפטם מתמשך, שירצו לבחור בעורך דין שזהותו תבטיח שופט נוח יותר.

TheMarker

המציאות הזאת אמנם אינה רצויה, אבל דווקא גילוי יזום של רשימת המניעויות יסייע לציבור לזהות בקלות מי הם בעלי הדין הנוקטים את הטקטיקות האלה. החשיפה והביקורת הציבורית יכולות לתרום למזעור התופעה.

זה לא שפיט נורמים שהשופטים מנועים מטיפול בענייניהם (הרשימה המלאה – באתר TheMarker)

חאלד כבוב בית המשפט הכלכלי

- לכבוב חמישה ילדים שהם עורכי דין, והוא מנוע מטיפול בתיקים הקשורים במשרדים שבהם עובדים הילדים

רות רוֹנן בית המשפט הכלכלי

- דודי תדמור ואיל רוזובסקי, חברה ללימודים
- משרדי עורכי הדין ארדינסט ותדמור
- חברים מימי עבודתה במשרד יגאל ארנן

אביגדור דורות בית המשפט המחוזי ירושלים (מסים)

- חברות כגון שטראוס, טבע, שלוש חברות הסלולר הנדולות, אסם, לובינסקי, דלק מוטורס, טמפו וזור אלון

יורם דנציגר בית המשפט העליון

- הרשימה הארוכה ביותר בין שופטי העליון – שכוללת עשרות חברות ועורכי דין, ובהם רם כספי, אמנון רפאל ודורי קלנסבלד

מרים נאור נשיאת בית המשפט העליון

- עו"ד אסף רזיאל, קרוב משפחה של בעלה
- עו"ד מיכאל נאור, בנה של השופטת, ועו"ד שרון קליימן סופר, שותפתו של מיכאל נאור למשרד